CAROLI NICOLAI LANGII
Lucernenſ. Helvet. Phil. & Med.
Acad. Cæſ. Leopoldino-Carolin-Societ. Reg. Pruſſicæ & Phyſ. Crit.
Senenſ. nec non Reip. Lucernenſ. Senatoris.

APPENDIX
ad
Hiſtoriam Lapidum figuratorum
Helvetiæ, ejuſque viciniæ,
de
MIRO QUODAM ACHATE
qui coloribus ſuis Imaginem
CHRISTI IN CRUCE MORIENTIS
repræſentat,
cujus occaſione quoque
de
alijs mirabilibus, tam
Achatum, quàm aliorum Lapidum
FIGURIS
breviter agitur,
quæ quidquam
DE PASSIONE DOMINI
coloribus ſuis exhibent,
cum exactâ deſcriptione
LAPIDIS CRUCIFERI, SEU CRUCIATI
ejuſque virium,
& icone
prædicti miri Achatis.

Typis Monaſterij Einſidlenſis.
Per Meinradum Eberlin, 1735.

Per l'ill.mo Sig.re Pietro Antonio Michelio Naturaliſta di S.A.R. à Firenza.

per l'umiliſſimo ſuo Ser[v]itore l'Authore.

Digitized by Google

Benedicite omnia opera Domini Domino, laudate, & ſuperexaltate eum in ſæcula.

Daniel. 3. v. 57.

Digitized by Google

Digitized by Google

PRÆFATIO.

NEmini dubium erit Naturam naturatam, ſeu cunctas res naturales ideo potiſſimùm à Deo ſummo Creatore eſſe inſtitutas, & productas, ut nimirum per eas omne ens intellectuale in indubitatam, & quaſi palpabilem ejus exiſtentiæ, ſapientiæ, ac infinitæ bonitatis cognitionem, ſincerum amorem, & humillimam adorationem deducatur, & commoveatur; cùm autem hoc nullo modo faciliùs exequi queat, quàm per frequentem, & ſeriam tam Creationis, quàm Salvationis noſtræ exhibitionem,& contemplationem,utpote quæ ſunt duo primaria, & præcipua Amoris erga nos, & Miſericordiæ divinæ opera; propterea Deus teroptimus, & ſalutis noſtræ ſummè cupidus plurimas manifeſtas, & ubique quaſi obvias ſuppeditat occaſiones oculis quaſi perluſtrandi ſanctiſſima hæc duo myſteria, intimiſque cordis noſtri penetralibus ea inſinuandi, præſertim infelici hoc tempore incredulo, in quo repetitis, & non modicè urgentibus ad credendum egêmus ſtimulis; ſiquidem præter mundana pauca ſapimus, & ad hæc cuncta, vel ſaltem potior cogitatio cordis noſtri unicè intenta eſt, ut nimirum ſuper terram in diebus noſtris gigantes evadamus, & potentes à ſeculo viri famoſi neglectis plerumque omnibus, quæ æternam patriam, ac ſalutem reſpiciunt, vel mentem noſtram ad ſincerum Dei amorem allicere, humillimam ejus adorationem, mandatorúmque obſervationem promovere apta nata ſunt: verùm cùm, ſi hi tacuerint, lapides clamabunt, nullus inficias ibit, è ſingulari Dei decreto,ſi non voce vocali, ſaltē ſtupendis ſignis,ac à Naturâ pluriſariam hujuſmodi in caſibus divinas vices, quandoque ſubeunte miris. (Lapidibus ſcilicet) inditis figuris ſacratiſſima hæc Dei myſteria tanquam luculentiſſima infimæ humilitatis, paupertatis, ac obedientiæ, & quidem uſque ad mortem Filij Dei monumenta ubivis propalari, ut ingratis, & ea quaſi ſtudio negligentibus eò profundiùs inprimantur, & debitæ erga Creatorem, & Salvatorem ſuum gratitudinis, & imitationis admoneantur, veris autem Chriſti fidelibus jam dudum ſuſcepta tantorum bonorum veneratio, & memoria

Gen 6. v. 4. & 5.

Luc. 19. v. 40.

eò magis augeatur, & commendetur , utpote â quâ ſolâ omnium noſtrûm unica ſalus dependet, & promovetur, ad hunc igitur præcipuè finem præſens noſter admirandus Achates, quem nunc breviter deſcribere aggrediar, à Deo Creatore intentatus, & â Naturâ productus videtur: ſiquidem Deus, & Natura nil faciunt fruſtra.

AP-

Digitized by Google

APPENDICIS
ad
Hiſtoriam Lapidum figuratorum
Helvetiæ, ejuſque viciniæ,
de
MIRO QUODAM ACHATE.
CAPUT PRIMUM.
Exacta Achatis deſcriptio, qui Imaginem Chriſti in Cruce morientis repræſentat.

QUòd Achates in genere à flumine quodam Siciliæ nomen ſuum trahat, germanicè Agat-Stein/ vel Achat vocetur, Gemma variorum colorum ſit, & propter quos diverſa etiam nomina ſortiatur, quòd è ſucco lapideſcente tenuiſſimo, liquore terreſtri, viſcido, & ramoſo valdè defæcato, coloribúſque pluribus ob varias ſulphuris contenti diveſitiones imbuto generetur, quòd alexipharmacus, & cardiacus exiſtat, multóſque ad uſus humanos præſertim ornatus muliebres elaboretur, jam in Hiſtoria meâ Lapidum figuratorum *Part. 2, Lib. 1, cap. 1. pag. 24.* deſcripſi, ità ut nunc immediatè admirandi noſtri Achatis deſcriptionem aggredi queam.

Achatis nomen unde? Gemā variorū colorum eſt. A quibus principijs oriatur. Ejus uſus medicus. Et ad ornatum mulierū.

Achates imaginem Chriſti in Cruce morientis repræſentans. Agat-Stein/ oder Achat/ auff welchem die Bildnuß Chriſti an dem Creuß ſterbend zu ſehen iſt. Videatur *Icon in Tab. Salium. pag. 6.*

Admirandus hic Achates quaſi ovalis eſt, & præſentis figuræ auro incluſæ in prædictâ tabulâ exhibitæ peripheria externo majori ſpatio vacuo inter duas lineas ferè circulares comprehenſo, quoad omnia proportionaliter penè minor eſt, craſſitie verò ſuâ illud interius minus ſpatium inter duas quoque lineas comprehenſum omni ex parte adæquat. Superficies ejus externa, in quâ nimirum imago Chriſti in Cruce morientis repræſentatur, convexa eſt, alterâ ſeu oppoſitâ concavâ exiſtente, ubi nec Chriſtus cum cruce, nec reliquæ Perſonæ, aliæque figuræ ex infra deſcribendis punctulis conflatæ aliter ſeſe niſi per diaphaneitatem lapidis conſpiciendas præbent.

Achatis noſtri magnitudo, ac figura.

Color Lapidis maculis exceptis ſubcinereus eſt ex infinitis minimis lineolis, ſeu punctulis oblongis ſubfuſcis albicanti colori commixtis productus, propterea non abs re ſuſpicor hunc Achatem Leucachatem, vel ein Milch-Achat meritò appellari poſſe; prædicta punctula oblonga ſolummodo ſuperficialia ſunt, & ſubſtantiam lapidis leviſſimè tantùm penetrant, eorúmque diverſus ordo, ac determinata diſpoſitio, copioſior, aut minùs copioſa conjunctio omnibus nobilioribus figuris, & admiratione magis dignis in præſenti lapide expreſſis originem ſuam largiuntur, & tribuunt.

Leucachates eſt, vel ein Milch-Achat. In ſuperficie punctulis ſubfuſcis refertus eſt. A quorū variâ diſpoſitione omnes eius figuræ potiſſimùm exſurgūt.

Prope medium lapidis ſiniſtro è latere apparet Chriſtus è cruce pendulus extenſis, & cruci quaſi clavis affixis brachijs, integróque corpore, pedibus itidem quaſi unico clavo cruci annexis, incumbente, quod ex elevatis cruribus advertitur, & mihi anſam dedit, figuram hanc imaginem Chriſti in cruce morientis denominandam. Circa femora Chriſti obſervatur velum è denſiore prædictorum punctulorum ordine productum; & caput ambiunt radij verſus omnem partem extenſi. Crux cum ſuâ ſchedulâ nigricante in ejus ſummitate ſitá tam affabrè exhibetur, ut à peritiſſimo pictore artificioſiùs exprimi non potuiſſet.

Deſcriptio figuræ Chriſtum in cruce morientē repræſentantis.

E dex-

Digitized by Google

Sancti Joannis Evangeliſta. E dextro latere adſtat cruci figura ſancti Joannis Evangeliſtæ cum calice verſus crucem porrecto, diſco Sanctis proprio caput exornante. *Et beatiſſima Virginis.* E ſiniſtro verò latere exhibetur beatiſſima Virgo ob ſuperveniens deliquium quaſi ad terram procumbens, æquali diſco caput ejus obumbrante.

Omnes hæ figuræ è prædictis punctulis conſtant. Omnes hucúſque enarratæ figuræ è ſupra ſcriptis punctulis oblongis conſtant, *Quemadmodũ Nubes in ſiniſtro latere ſita.* quemadmodũ etiam ſemicirculus prope ſolem obſcuratum ſitus cum quibuſdam radijs verſus crucem extenſis, nec non macula quædam tenuis nubeculæ cujuſdam ſuſpenſæ haud abſimilis ſtatim ſub deſcripto ſemicirculo prope diviſionem nubium hærens.

Ex ijſdem punctulis oblongis ſuperficialibus conflantur inſuper Nubes in ſiniſtro lapidis latere ad ejus extremitatem ſub luna collocatæ, & inſtar ſpumantium, at tumidarum maris undarum aſcendentes, quæ tamen punctula in baſi, ſeu infima nubium parte tam copioſè coeunt, ut maculam quamdam inſignem denſam nigricantem, ſubſtantiámque lapidis omnimodè penetrantem conſtituant.

Deſcriptio Solis obſcurati, reliquarúmque maculārũ tam in dextro latere, quã ſub cruce apparentium. Sol obſcuratus ad dextrum crucis latus ſitus è maculâ fuſcâ ſubrotundâ lapidem penitus pervadente conſtat; quemadmodum etiam reliquæ nubes omnes ſubfuſcæ in dextrâ lapidis ſuperficie hærentes, nec ijs exceptis, quæ crucem cum ſancto Joanne, & beatiſſima Virgine deliquium patiente ſuſtinere videntur, ſub quibus excurrentes & in longum tranſverſum, aut obliquè productæ nigricantes venulæ obſervantur candidioribus, & ſubfuſcis maculis hinc inde interſperſis.

Et Luna. Lunam ad ſiniſtrum crucis latus ſitam efformant duæ ſibi invicem impoſitæ, & incurvatæ ruſeſcentes, ſeu ſanguineæ lineolæ integram Lapidis ſubſtantiam quoque penetrantes, quarũ inferior longior, craſſior, & colore ſaturatior exiſtit, minimíſque punctulis ruſeſcentibus verſus inferiorem lapidis partem vergentibus, ac cadentes ſanguineas guttulas haud ineptè præſeferentibus circumdata, & exornata eſt.

Poſſeſſor Lapidis. Eximius hic lapis à Domino VVilhelmo Krauer Cive Lucernenſi, & tunc temporis ejuſdem Reipublicæ Monetario à quodam VVeſtphalo emptus fuit precio haud infelici, & nunc poſſidetur ab ipſius hæredibus.

CAPUT SECUNDUM.

Utrum hucuſque deſcriptus Achates naturalis, an artificialis ſit.

An prædictus Achates naturalis ſeu artificialis ſit. QUæritur nunc, an lapis hic pretioſus, ſeu Achates Chriſtum in cruce morientem repræſentans naturalis, vel artificialis exiſtat, id eſt, an colores, ſeu maculæ hujus Achatis figuras hucuſque deſcriptas, præſertim verò nobiliores exhibentes à ſolâ naturâ ſine ullo adminiculo externo fuerint in lapide productæ, illique impreſſæ, vel an artificialiter per externam quamdam appoſitionem materiæ alicujus itâ coloratæ, enumeratáſque figuras repræſentantis lapidi fuerint inſitæ, prout Cardanus fol. 290. lib. de Subt. de Achatum *Achates Pyrrhi Regis ſecundum Cardanũ artificialis eſt.* immitatione contendit, Achatem Pyrrhi Regis novem Muſas cum Apolline in medio cytharam pulſante referentem per artificialem appoſitionem validorum colorum metallicorum lapidi cuidam marmoreo applicatorum, dictáſque figuras repræſentantium, locóque, aut matrici generandi Achatis appoſitorum productum fuiſſe?

Ejus maculæ omnes ſunt naturales Reſpondetur: veri ſimile quidem videri omnes maculas, & colores admirandi hujus Achatis, nec ijs exceptis, quæ ſanctiſſimum Salvationis noſtræ myſterium repræſentant, in ſeſe eſſe naturales, & à natura ſolâ ſine ullo alio externo admini-

Digitized by Google

adminiculo lapidi inditas fuiſſe; quòd autem deſcriptas ſacratiſſimas figuras tam affabrè exhibeant potiſſimùm artificioſæ, & ſingulari artificis induſtriæ adſcribendum eſſe, quâ lapidem ita polire ſcivit, ut mediante illâ prædictæ maculæ ſubſtantiam lapidis ſuperficialiter tantùm, & leviter, ac punctatìm penetrantes tali modo hinc inde attritæ, & tantâ ſolertiâ lævigatæ fuerint, donec tandem admirabiles has figuras repræſentarent ita, ut pulcherrimum hoc phœnomen lapideum non minùs naturæ ipſi ob maculas naturales, & providentiæ cuidam divinæ ob adeo mirabilem earum diſpoſitionem, quàm etiam artificio, & induſtriæ humanæ, quâ in tales figuras elaboratæ ſunt, rationabiliter imputandum eſſe judicem.

Figura autem illius ab artificioſâ politurâ magna ex parte dependẽt.

Nec minùs prudenter conjecturandum videtur, præcipuam anſam artifici ad tam nobile opus aggrediendum, & ſummâ ſolertiâ perficiendum ſuppeditaſſe, non ſolummodo obſcura quædam lineamenta Salvatoris è cruce penduli, ſancti Joannis Evangeliſtæ, & beatiſſimæ Virginis juxta crucem ſtantium, quæ à determinatâ quadam licet tantùm caſuali diſpoſitione punctulorum ſubfuſcorum exſurgebant, ſed inſuper etiam ſolem obſcuratum, & lunam ſanguineam ex utroque latere crucis apparentes, nec non ipſas deſcriptas nubes, quæ rudi quodam modo rupes fractas præſeferunt, ita ut ſtatim in primo intuitu obſcurè cognoſcere licuerit, in tam parvulo lapillo omnes fermè circumſtantias, quæ Chriſtum in cruce morientem olim concomitabantur, & prout à quatuor Evangeliſtis referuntur, adamuſſim exhibitas eſſe, adhibitâque majori induſtriâ ad luculentiorem quoque formam, & exhibitionem perducendas fore, quod etiam artifex eximiè præſtitit, & ſibi tam mirum, ac rarum opus comparavit, cui ſimile hucuſque à nemine in ullo alio corpore naturali à munificâ rerum Parente productum obſervatum fuit.

Anſa data artifici, ut tam nobile opus efformaret.

Quòd autem colores ſeu maculæ tam ſuperficiales, ſeu è punctulis ſubſtantiam lapidis leviter tantùm penetrantibus conflatæ, nobilioreſque figuras repræſentantes, quàm illæ, quæ integrum lapidem pervadunt, naturales exiſtant, ex eo potiſſimùm eluceſcit, cùm difficulter aſſignandus ſit modus, quo artificialiter hujuſmodi colores, ſeu maculæ tali gemmæ imprimi potuiſſent, itâ, ut gemma non magnâ ex parte, & quidem inſigniter læderetur, coloreſque impreſſi iterum, vel faciliter exciderent, vel prorſus attererentur, præſertim in ipſa lævigatione, ſeu politurâ; deinde quòd punctula ipſa nobiliores Achatis figuras referentia omnino naturalia ſint, evincere quoque videtur macula quædam nigra in ſiniſtro lapidis latere nubium baſin conſtituens, integrámque lapidis ſubſtantiam penetrans, quæ ſolummodo ex eorum copioſiore conjunctione, & unione efformatur.

Artificiũ admodũ difficile, quo tales maculæ Achati communicari poſſent.

Lapis demùm ad majorem hujus admodum rationabilis conjecturæ ſecuritatem aquæ forti fuit immiſſus, & in ea per duo Pater, & Ave permanſit ſine minimo gemmæ, ſeu contentarum ejus macularum detrimento, quod, ſi colores lapidi tantùm artificialiter eſſent commiſſi, vix fieri potuiſſet. Hoc experimentum fuit inſtitutum coram illuſtriſſimo Domino Equite Jodoco Joſeph Mohr intimi ordinis ſenatorij, & alijs non minùs fide dignis, quàm ſcientia conſpicuis viris ipſis Calendis Junij Anno. M. D. CC. XIV.

Experimentum quaſi cõvincens Lapidem naturalẽ eſſe.

Modus verò ſuperiùs deſcriptus, quo Cardanus loco citato, & etiam à Kirchero Mundi ſubterranei *Tom. 2. lib. 12. cap. 4. propoſ. 11.* adducto Achates imitari innititur, à me admodum ſuſpectus, ne dicam impoſſibilis videtur: etenim I. Quomodo ſtatim ſubterrâ inveniendus ille locus, ſeu matrix, in quâ poſt plures annos Achates generabitur, ut in illâ prætentus lapis marmoreus validis metallicis coloribus deſideratas figuras referentibus pictus reponi queat? Et II. Poſito, quòd inveniendus eſſet talis locus, ſeu matrix, quomodo hujuſmodi lapis pictus debitè, & tali modo matrici applicandus eſſet, ut contentæ figuræ ſecundum omnia ſua lineamenta Achati generando diſtinctæ communicarentur?

Refellitur modus Achates imitandi à Cardano adductus. 1mo. 2do.

Digitized by Google

3tio. rentur ? III. Etiamſi tale pictum marmor in debitâ matrice, & ſecundum requiſitum ſitum ſub terrâ collocaretur, nonne ſummum eſſet periculum, & quaſi moraliter certum non ſolùm talem requiſitum lapidis ſitum per moram ſub terrâ plurium annorum multas ob cauſas faciliimè poſſe, imò debere immutari ? ſed inſuper etiam colores ipſos à vaporibus; aut aquis ſubterraneis abſtergi, & deleri, vel ab ipsâ terrâ incumbente prorſus obrui, ita, ut impoſterum nullo modo ampliùs accreſcenti Achati communicari poſſent ? quòd autem per plures exſpectandum ſit, donec contingat circumcirca ſub terrâ ſepultum pictum lapidem Achatem perſpicuum, & aqueum gigni fatetur ipſe Cardanus. *4to.* IV. Denique, ſi colores ſubjecto marmori tam tenaciter adhærerent, ut dicto modo per plures annos terræ commiſſi, à præfatis cauſis non abſtergerentur, vel deſtruerentur, tunc multò minùs circumcirca acreſcenti Achati illicò communicare poſſent, niſi velis admittere, quòd unà cum coloribus pictum marmor etiam Achati includeretur, quod cùm à ſubſtantiâ Achatis, ejúſque coloribus naturalibus valdè diverſum ſit, non ſolùm ab his faciliter diſtingueretur, ſed inſuper ipſum Achatem tanquam incluſa materia heterogenea potiùs inquinarent, & conſequenter citiùs viliorem, quàm precioſiorem redderet.

Quibus omnibus imitatio Achatū Cardani non ſolùm ſuſpecta, ſed quaſi impoſſibilis videtur. Et è contra valde rationabile eſt, è ſingulari Dei providentiâ à Natura productū fuiſſe.

Ex his adductis rationibus luculenter innoteſcit, imitationem Achatum eo modo, quo illam Cardanus docet, valde eſſe ſuſpectam, imo quaſi impoſſibilem videri: artificialem verè inſertationem externorum rariorum colorum in eorum ſubſtantiam ſummoperè fieri arduam non minùs ob inſignem lapidis duritiem, & inde difficilem ejus tractationem, quam ipſorum colorum minùs firmam adhærentiam, ob quam nec ſculpturam, nec exquiſitam lævigationem ſuſtinerent, adeoque admodum eſſe rationabile, quòd admirabilis noſter Achates à Deo ſummo noſtro Creatore ſingulariter fuerit intentatus, ejúſque inſtigante divinâ providentiâ à Naturâ productus, ut mediante illo ſacratiſſimum Salvationis opus ubique majore cum emphaſi promulgetur, & nos infinitæ hujus bonitatis, miſericordiæ, & amoris ſeriò admoneamur.

Non ſolùm rationabilis conjectura de naturali admirandi noſtri Achatis productione è difficili, & quaſi impoſſibili Achatum imitatione evincitur, ſed inſuper comprobatur per quam plurimos alios lapides nec ipſo Achate excepto, qui ſæpiùs jam ſanctiſſima hæc myſteria, aliáſque figuras naturales illi artificio minimè cedentes ſine ullo externo adminiculo adhibito præſetulerunt, non abs re erit hîc unum aut alterum exemplum inſerere, ut præſens noſtra opinio magis dilucidetur, & materia de Achate magis grata, & completa evadat, in quem finem ſit

CAPUT TERTIUM.

De alijs Achatum ſpecibus, quæ quidquam de Paſſione Domini naturaliter repræſentant.

Patera magna cæſarea achatina.

POſt admirandum noſtrum Achatem meritò primum locum ſibi vendicat Patera magna cæſarea achatina nomen Chriſti inſcriptum naturaliter repræſentans, quæ ſanctiſſimum Redemptionis noſtræ myſterium luculenter quoque propalat, & ſimul manifeſtè inculcat, Naturam à Deo etiam in lapidibus (nec vulgaribus exceptis) ſæpiùs ità exaltari poſſe, ut ſtupenda, & antehac nunquam audita in ijs producat miracula ad benedicendum nimirum æterno ipſius, & ſacratiſſimo Nomini.

Hujus Pateræ magnæ cæſareæ achatinæ deſcriptionem hic annectam, prout per clariſſimumD. Georgium Sebaſtianum Jung ad illuſtriſſimam noſtram Academiam cæſaream Leopoldino-Carolinam fuit tranſmiſſa, & legi poterit in ejuſdem

dem

Digitized by Google

dem Ephemeridibus Anno 1. Obſ 112. ubi ſimul icon inſcriptionis ipſius, quam Imagini admirandi noſtri Achatis quoque ſubjunxi, & n. jino notavi, offendetur.

Patera magna cæſarea achatina nomen Chriſti naturaliter inſcriptum repræſentans. Ein groſſe keyſerliche agatine Trinck-Schalen/ in welcher natürlicher weiß der namen Chriſti geſchriben zu leſen iſt.

Ejus Deſcriptio.

Præ cœteris magnificis, ac ſplendidiſſimis Auguſtiſſimi Gazophylacij cœſarei rarioribus (ſunt verba nobiliſſimi prædicti Authoris) facilè ſibi palmam vendicat Gemma hæc ſolo Cæſare digna, nec non ab ipſa Sacra Cæſarea Majeſtate inſtar Theſauri maximi æſtimata. Hujus artificialis figura pateram ex unico rariſſimæ, & nunquam antehac ſpectatæ magnitudinis orientali Achate artificioſiſſimè fabricatam exhibet, cujus enim circumferentia duas ulnas Viennenſes cum tertiâ ejuſdem parte, diameter verò inter duarum anſarum extremitates unam integrâ ulnam minus duobus digitis adæquat. In cavitate verò politiſſimæ hujus Pateræ non minus adorandum, quàm admirandũ Chriſti Redemptoris Nomen naturæ penicillo ex nativo nigricantiũ macularũ concurſu ad vivum hunc in modũ

BXRISTOR ſ XCXX.

delineatũ ſpectatur, adeò, ut ipſa natura hanc ſtupendæ magnitudinis gem̃am Authori ſuo Chriſto Regũ Regi imprimis lapidis hujus incunabilis conſecraſſe videatur.

Characterum in ea expreſſorum interpretatio.

Arcanum Naturæ ſenſum ſtupendis hiſce characteribus expreſſum clariſſimus, conſultiſſimus, raræque eruditionis vir D. Petrus Lambecius Sacr. Cæſ. Majeſt. Conſiliarius, Hiſtoriographus, & Bibliothecarius &c. in Commentario ſuo de Bibliotheca cæſarea *Lib. 1mo fol. 25. parag.* 27 doctiſſimè interpretatur hoc modo:

Beatori orbis, vel Beatori generis humani, Chriſto Regi Sempiterno. Triuno, Crucifixo.

Ubi quoque naturalis Pateræ hujus alioquin vix credibilis magnitudo in plenâ formâ S. C. M. juſſu æri inciſa, Spectatoribus curioſis exhibetur.

Alius Achates Chriſtum Crucifixũ repræſentans.

Kircherus Art. *magn. de luce lib. 1mo mag. part. 2da fol. 806.* quoque teſtatur, ſe in Achate perfectum Crucifixum vidiſſe. Celeberrimo Michaeli Bernardo Valentino in Muſ. *Muſeorum part. 2da cap. 8. pag. 51.* etiam niger Achates ex Haſſia inferiore fuit donatus, cujus venæ albæ per ejus ſubſtantiam excurrentes in utraque parte pulcherrimam crucem efformabant. Sibaldus *in Prodromo Hiſt. naturalis Scotiæ part. 2da lib. 4to. pag. 50.* Achatem cruce ſignatum commemorat, quem lapidem cruciferum Aldrovandi eſſe Valentinus loco citato contendit, & nos infra prolixiùs deſcribemus.

Achates niger crucem albã continens.

CAPUT QUARTUM.

Recenſentur quidam Lapides vulgatiores quidquam de Paſſione Domini naturaliter repræſentantes.

NEc ſolummodo nobiliores Gemmæ, & diverſæ Achatum ſpecies à providentiâ divinâ ad profundiſſimum, & ſanctiſſimum Salvationis noſtræ myſterium ubique ſeriò inculcandum eliguntur, ſed inſuper etiam ipſi Lapides viliores, & magis frequentes divinâ hac condecorantur vocatione, & ad cœleſte hoc determinantur munus, ut nimirum quoque infima populi multitudo, & ipſa plebs, ad quam lapides precioſiores non tam faciliter pertingere ſolent, oblato mirabiliſſimo tali portento ad cognitionem, & amorem optimi ſui Salvatoris, ac Redemptoris excitentur, & commoveantur.

Lapides vulgares quoque hoc S. myſteriũ produnt.

Et cur?

Ad luculentiùs adhuc illuſtrandam ſacram hanc veritatem non nulla hujus rei ſtupenda adducam exempla, quæ animum verè philoſophicum, & nullatenus præoccupatum haud difficulter in ejus aſſenſum trahent, nec non in illa firmiter confirmabunt.

1mo Lapis Tyburtinus.

Primum eſt Lapis Tyburtino in agro repertus, qui à ſingulari Naturæ Scrutatore P. Athanaſio Kirchero *Mundi ſubt. Lib. 8. Sect. 1. cap. 9. fol. 45.* ità deſcribitur: quin & addidit foſſarum Præfectus, inventas fuiſſe inter alia in quodam

ſaxo haſce quatuor litteras J. N. R. J. quæ Chriſti Crucifixi titulum referunt à Naturâ ibidem depictum, & extero cuidam magnâ pœcuniæ ſummâ venditum fuiſſe, non parùm miratus ſum prodigioſam litterarum delineationem.

2do Lapis Ticinenſis.

Secundum exemplum ab eodem diligentiſſimo Authore adducitur in loco citato fol. 33. eſt Ambroſino teſte curioſo harum rerum exploratore Ticini, vulgo Paviæ in Cœnobio Chartuſianorum ad quintum lapidem extra civitatem ſito, in quo quodam in marmore natura Chriſti Servatoris noſtri in cruce pendentis, nec non ſpineâ coronâ redimiti imaginem eleganter depinxit.

3tio Marmor Venetum. Aliud quoque Marmor artificioſiſſimũ in Gallia. Crucifixũ repræſentans. Et Caput Mortis.

Tertium exemplum Venetijs habetur eodem Ambroſino teſte, ubi figura Chriſti Crucifixi apparet in marmore in templo S. Georgij majoris, cujus imago poteſt videri in eodem Kirchero: hoc etiam confirmat Jacobus Gaffarellus in Provinciâ Theologiæ, & Juris canonici Doctor, in curioſitatibus in auditis, qui liber Anno 1630. *Pariſijs editus intra ſex menſes ter raro exemplo recuſus fuit, cap. 5to. pag. 72.* Dominus de Brevè non ſolum in marmore vidiſſe iſtam Crucifixi effigiem, ſed etiam tam rarum eſſe artificium, ut vulnera, & guttæ ſanguinis potuerint exactè diſcerni, & in ejuſdem templi Altari Caput mortis eſſe perfectiſſimè à naturâ elaboratum.

4to Nec non in Saxonia.

Quartum de Lapide notabili, & noſtræ obſervationi analogo narrat excell. D. Joannes Jonſtonus Medicus, & Polyhiſt. incomparabilis in Thaumatograph. nat. *Sect. 4. cap. 17.* quòd tempore Joannis Friderici Electoris Saxoniæ lapides inventi fuerint, qui Chriſtum Crucifixum, Mariam, & Joannem repræſentàrint lineamentis. Hujus Lapidis etiam mentionem facit Mylius memorabil. Saxoniæ ſubterr. *part. 1ma pag. 8. ex Matthia Colero, lib. de piſcibus cap. 8.*

5to Alius Chriſtus ex pura minera argenti.

Quintum: Non aliter ac ex puro, puto, argento à naturâ in viſceribus Terræ formatum repertum fuiſſe Chriſtum Crucifixum cum Virgine Maria teſtatur Oſvvaldus in arbor. homin. *lib. 1mo cap. 7. ſ. 3. parag. 18.*

6to Cujus etiã facit mentionẽ Monconys.

Sextum exemplum antecedenti ſimile eſt, quòd D. de Monconys *Tom. 2do Itin. german. pag. 247.* ſe vidiſſe, ait, Dreſdæ inter S. Electoris Saxoniæ Theſauros crucem pedis altitudine à naturâ optimè elaboratam ex argento, & in minerâ inventam.

7mo Simile Marmor etiã videtur Haffniæ.

Septimum aſſervatur in Muſeo regio Danico Haffniæ tabula marmorea, inquâ à Naturâ pulchris coloribus Chriſtus è cruce pendens, prout variæ figuræ in marmore florentino repræſentari ſolent, depictus cernitur, cujus Imago è Jacobæi Muſeo regio extracta habetur in Muſeo Muſeorum Valentini *Tab. 9. n. 3.* Huic ſimilis tabula marmorea Chriſtum cruci affixum exhibens oſtenditur in Bibliotheca Univerſitatis Lipſienſis, prout refert Mylius *memorab. Saxon. ſubterr. pag. 80.*

8vo Duo alij Lapides ejuſdẽ Naturæ adducuntur.

Pro octavo exemplo ad hucuſque adductos lapides quidquam de Paſſione Domini repræſentantes pertinet quoque jure meritò Lapis Chriſtum Dominum calicem manu ſiniſtrâ tenentem exhibens, & à Mylio *memorab. Saxon. ſubterr. part. 1ma pag. 47.* deſcriptus. In eodem libro *pag. 50.* adducitur alius lapis cum imagine crucis, è quâ humanum corpus dependet ſine dubio Chriſtum Crucifixum denotante, qui excell. D. Archiatro Neuenhanio fuit donatus.

Nono, & ultimò ad Lapides ſanctiſſimum Salvationis myſterium præſeferentes hic adduci debet Lapis Crucifer Boetij, de quo fit

CAPUT QUINTUM.

Deſcribitur Lapis Crucifer, ſeu Cruciatus.

Lapidis Cruciferi, ſeu Cruciati plures vidi ſpecies, quas ſtatim in principio hujus capituli recenſebo, & ſunt ſequentes.

Species Lapidis Cruciferi

Lapis crucifer cinereus quadratus ab uno angulo ad alium cruce nigrâ donatus major. Ein gröſſerer aſchenfarber vierecketer Creutz-Stein.

Lapis crucifer marmoreus ſubfuſcus quadratus cruce nigrâ donatus major. Ein gröſſerer dunckeler marmelſteinerner vierecketer Creutz-Stein.

Lapis crucifer cinereus quadratus ab uno angulo ad alium cruce nigrâ donatus minor. Ein kleiner aſchenfarber vierecketer Creutz-Stein.

Digitized by Google

Lapis crucifer marmoreus ſubfuſcus, & ſubrotundus cruce nigrâ donatus minor. Ein kleiner dunckeler marmel-ſteinener rundechter Creutz-Stein.

Iſtos Lapides, ſeu potiùs Lapillos deſcribit clariſſimus Boetius *lib. 2do de gemmis, & lapidibus cap. 245.* ſequenti modo: Ad Cornuum foſſilium genera non ineptè referri poteſt Lapis crucifer Bubuli cornu magnitudine, & facie, qui dum tranſverſim ſcinditur in planos orbiculos crucem nigro colore referti; reliqua ſuperficiei pars cineritium habet colorem, cui interdum ruber intermixtus videtur. Extrinſecus ex cinereo nigreſcit, maculiſque interdum nigris diſtinguitur, ac tactu inæqualibus; tam mollis eſt, ut cultro facilè ab eo pulvis albus abradi poſſit. Invenitur viginti milliaribus à Fano divi Jacobi in Compoſtellâ Hiſpaniæ; fertur, geſtatus ut carnem tangat ſiſtere ſanguinem undecunque fluentem, præterea Lactis ubertatem efficere, ac Dæmonia arcere, febres etiam omnes curare collo appenſus dicitur. *Ejuſdem deſcriptio à Boetio.*

Ludovicus Moſcardi Academicus Philamonicus Veronenſis in *Muſeo ſuo Patavij 1656. edito lib. 2do cap. 14. fol. 134.* mentionem facit lapidis in ſuo Muſeo aſſervati, qui la Pietra della Croce dicitur, & invenitur in Monte S. Petri di Rubia, in Galliciâ, & Aſturiâ Hiſpaniæ Provinciâ coloris cinerei, in cujus medio crux nigra ſignata, cujus uſus medicus quidem nondum ſit cognitus, non contemnendus tamen ob mirandam crucis ſignaturam; qui lapis Muſei Moſcardini idem eſt cum lapide crucifero Boetij, cujus brevem quidem, ſed clariorem deſcriptionem addam, prout mihi illum obſervare contigit. *A Moſcardo.*

Lapillum hunc integrum, prout nimirum cornu bubulum refert nunquam vidi, ſed tantùm in fruſtula quædam ad quadratum irregulare figurâ ſuâ accedentia magnitudine ſuâ ſæpiùs crucigerum, haud multum, quandóque verò medium thalerum ſuperantia conciſum: Subſtantia ejus eſt coloris cinerei, per cujus medium crux nigra tranſverſim, & obliquè in angulos deſinens extenditur; in pluribus lapillis lineæ nigræ crucémque efformantes tenues, & æquales ſunt, atque in centro lapidis ſeſe interſecant; in nonnullis verò ubi ad angulos pertingunt, nunc magìs, nunc minùs dilatantur; in non paucis deniq; in ipſo interſectionis puncto, ſeu centro lapidis maculam quandam nigram conſtituunt, quæ quandoque majorem internam lapidis, cruciſque partem adimplet; in aliquibus tandem non nunquam color niger integrum ſpatium, ſeu intervallum inter duas crucis lineas contentum, quartámque lapidis partem conſtituens à centro ad peripheriam uſque occupat, & replet. *Ab Authore.*

Subſtantia lapidis interna fluori cuidam ſimillima eſt, tantiſper transparens, & ad ſubſtantiam Stalactitarum proximè accedit, ita ut quoad ſtructuram cum ijs omnimodè conveniat. Materia autem nigricans, & crucem conſtituens minus ſplendet, & magis quàm cinerea opaca eſt, manifeſtum ſignum, quòd non tanta copia ſalis abundet, minúſque fixa, ac impura exiſtat, unde nullum erit dubium, quòd hæc informatione lapidis tanquam ad petrificationē minus apta diutiùs fluida permanſerit, & à reliquâ materia jamjam à ſpiritu lapidifico condenſata à centro ad peripheriam expreſſa, ac propulſa fuerit, donec ſulphure illius majori ex parte evaporato, & protruſo ſimul in ſubſtantiam lapideam fixa fuerit. *Ejus Subſtantia interna ad florem quendam, ſeu Stalactitem accedit.*

Quòd autem materia magis ſulphurea, & nigricans per lapidem expanſa plerumque crucem efformet, hoc potiſſimùm adſcribendum videtur, quòd in formando lapide vis lapidifica à quolibet latere materiæ petrificandæ æqualiter incipiat, & æqualiter quoque verſus centrum urgeat, ſicque ſubſtantia magis ſulphurea, & ideo ad petrificandū minus apta inter interſtitia laterum minorem reſiſtentiā inveniat, & conſequenter per ea, & in ea faciliùs propellatur, donec quoq; prædicto modo in lapidem, ſed minus durum, & magis coloratum convertatur. *Quomodo in eo crux efformetur.*

Lapilli iſti quandoque in formam orbicularem poliri ſolent, ubi gemmis inferioris notæ quoad pulchritudinem ſuam, & venuſtatem minimè cedunt, non politi verò non adeò pulchri, ſed potiùs aſperi, inæquales, & ingrati apparent. *Gemmarū inſtar quandoq; poliuntur*

Clariſſimus Mercatus in *Metallotheca ſua armario 9no cap. 11mo pag. 238.* quoque

que iſtorum lapillorum cruciferorum, ſeu cruciatorum mentionem facit, & eorum tam politorum, quàm non politorum pulcherrimas icones addit.

Et à Conchigeris ad nos tranſportantur.

Lapides cruciferi ad nos apportantur ab ijs conchigeris, qui ad Fanum divi Jacobi in Compoſtella Hiſpaniæ peregrinantur, & illos precio haud magno vendunt.

Reliqui Lapides figurati picti, imagines B. Virginis, Sanctorum, Sanctarúmque &c. repræſentantes in mea Lapidicinâ ſacrâ ſuo tempore, & datâ occaſione deſcribentur. Cujus ideam hic addo.

TABULA GENERICA
LAPIDUM FIGURATORUM
Imagines ſacras repræſentantium
Vel Picturâ, vel Figurâ.

- I. De Paſſione Domini
  - Chriſtum cruci affixum.
  - Figuras ipſius Salvatoris.
  - Cruces ſolas.
  - Characteres ſacros.
  - Inſtrumenta ad Paſſionem pertinentia.
- II. De Beatiſſimâ Virgine
  - Imagines integras.
    - ſtantes vel ſedentes
      - cum S. Infante.
      - ſine S. Infante.
  - Semiformes.
- III. De Sanctis, & Sanctabus. Eorúmque partibus.
  - Integras.
  - Semiformes.
- IV. Ad Sacra pertinentes
  - Chriſtiana.
    - Homines eorúmque partes.
      - Pontifices.
      - Cardinales.
      - Epiſcopos.
      - Monachos.
      - Moniales.
      - Sacerdotes.
      - Eremitas.
    - Veſtitus.
    - Alia ornamenta.
  - Judaica.
    - Summi Pontifices.
    - Rabbini.
    - Veſtitus.
    - Alia ornamenta.
  - Ethnica.
    - Deos, ſeu Idola, eorúmq; partes.
    - Idolea.
    - Idololatras.
    - Veſtitus.
    - Alia ornamenta.

Hic benè notandum eſt, quòd ad majorem Tractatûs perfectionem in quacunque propoſitâ ſpecie à lapidibus exhibitâ, ſimul etiam addendæ ſint reliquæ ſpecies eaſdem imagines repræſentantes, quæ hucuſque in duobus reliquis Rerum naturalium regnis, nempe in animali, & vegetabili naturaliter exhibitæ obſervatæ ſunt, quarum non parvus deprehenditur numerus, & quæ ad exornandum, ac perficiendum hoc opuſculum ſummoperè conducent, præſertim cùm quælibet hæ ſpecies in proprio ſuo articulo compræhenſæ ſtatim ſuo debito paragrapho ſubjungentur. In fine Tractatûs demùm addetur caput ſingulare, in quo multiplex, & diverſa origo hujuſmodi lapidum figuratorum imagines ſacras naturaliter repræſentantium, ſicuti etiam reliquarum ſpecierum è regno animali, & vegetabili deſumptarum ſuccinctò quidem, ſed tamen diligenti modo pertractabitur.

Digitized by Google